

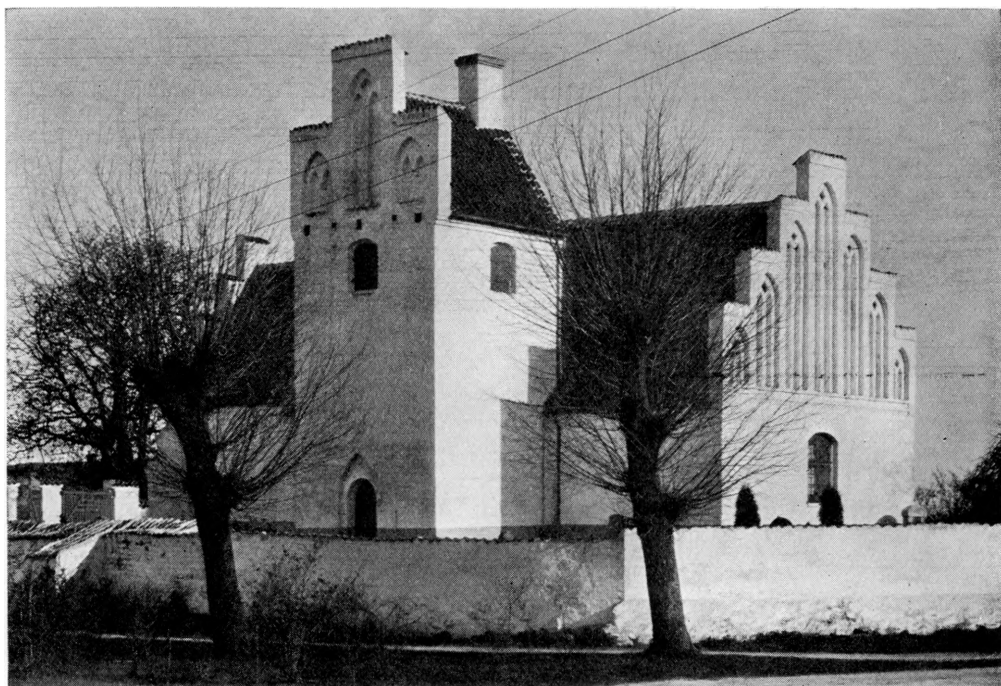

Fig. 1. Kvislemark. Ydre, set fra Nordvest.

V. H. 1930

KVISLEMARK KIRKE

ØSTER FLAKKEBJERG HERRED

Kirken omtales i Roskildebispens Jordebog o. 1370 og havde sammen med Arløse en halv Plovs Land, men hver Kirke svarede 12 Øre¹. 1460 havde Rispen Jus patronatus², der senere kom til Ærkedegneområdet i Roskilde Domkapitel³. 2. April 1650 fik Gunde Rosenkrantz til Vindinge (det senere Fyrendal) tilskødet Patronatsretten af Roskilde Kapitel, paa hvis Vegne Kongen handlede⁴. Senere kom Kirken under Holsteinborg⁵, og overgik til Selveje 28. Juli 1915. 1647 nævnes Kirken som Anneks til Fyrendal, men da Vindinge By nedlagdes, blev Kvislemark Hovedsognet⁶.

Kirken ligger paa en ganske flad Højning i Byens sydøstre Udkant. Kirkegaarden er udvidet mod Syd, Hegnmuren er paa Sydøst-Hjørnet og en Del af Nordsiden middelalderlig Munkestensmur, hvidtet og tildels dækket af Munketegl.

Bygningen bestaar af Kor og Skib i Overgangsstil fra o. 1250 med sengotisk Vestforlængelse, Taarn og Vaabenhus.

Den oprindelige Kirke var meget lille. De nedre Mure er i o. 1 Meters Højde af raa *Kamp*, men iøvrigt er denne Del ligesom Tilbygningerne af *Munkesten*. Over Hvælvene ses oprindelige, udglattede, noget indtrykkede Fuger; udvendig er de skaarne i den ene Side (ses fra Vaabenhusloftet). I Skibets Syd-

side tæt øst for Døren staar baade under og over Hvælvingen Rester af et oprindeligt, rundbuet, smigdannet Vindue med simpelt Halvstens Stik, ganske smalt i Lysningen og af helt romansk Karakter. Norddøren, der er blændet og sandsynligvis oprindelig, er fladbuet i højt, spidsbuet Spejl; Syddøren er udvidet. Skibets Gesims, med forsænket Savskifte, er sandsynligvis ogsaa oprindelig. Korbuen, der fra først af var rundbuet, er i Begyndelsen af 1900'erne blevet forhøjet (sml. Kalkmalerier); Triumfgavlen staar bevaret, noget forhøjet i senere Tid. I Korets Nordvæg en lavtsiddende, fladbuet Gemmeniche.

Sentmiddelalderlige Omdannelser og Udvidelser. Den første Ændring, Bygningen undergik, var *Overhvælvningen af Koret*, der — som Kalkmalerierne viser — allerede i første Halvdel af 1400'erne maa have faaet en Krydshvælvning af almindelig gotisk Karakter med ret flade Kapper og uden Overribber. Korets Nordside har en Gesims, som antagelig stammer fra samme Tid; den dannes af udkragende Fladbuer, hvis Konsoller har Rundstavprofil i Underkanten (sml. Krummerup Kor, S. 981). At *Skibets Hvælv* er noget yngre, snarest fra o. 1500, fremgaar af, at der paa Skibets Overvægge findes Kalkmalerier fra samme Tid som Korhvælvingens. Hvælvene har Overribber med Trinsten og stærkt ophvælvende Kapper. Et spidsbuet Stik, der skærer sig op i Gesimsen over Skibets moderne Sydvindue, er maaske fra et Vindue samtidigt med Hvælvingerne. Paa Nordsiden har der været et gammelt, nu omdannet, fladrundbuet Vindue.

Skibets Hvælv er muret mod den oprindelige Vestgavl. Men meget snart efter maa Skibet have faaet en *Vestforlængelse*, saaledes at Gavlens øvre Del helt nedtoges, og der forneden aabnedes en bred Rundbue med Fals til begge Sider og lavtsiddende Vederlagsbaand med simpelt udkragende Skifter; det ser ud til, at denne Bue er muret op mod Skibets Skjoldbue. De ydre Hjørner af det gamle Skib ses endnu. Rummet har samtidig Hvælvning, hvis Østside er muret ovenpaa Resterne af den gamle Vestgavl. Den har mindre ophvælvende Kapper end i Skibet; Tværsten paa Ribberne og Overribber med Trinsten. Den udkragende Gesims, med et forsænket Savskifte, løber ved Hjørnerne af paa en 1½ Sten bred Lisen. Vestgavlen har ved Gavlfoden et forsænket Savskifte samt et forsænket, glat Skifte og herover syv spidsbuede, stavværksdelte Blændinger under ligesaa mange 1½ Sten svære Kamtakker. Den Del af Stavværket, der ligger i Buen, er trukket lidt frem, saa det staar frit med et lille Mellemrum til Blændingens Bund (ligesom Krummerup Vaabenhusgavl, S. 980).

Taarnet, der undtagelsesvis staar paa Skibets Nordside, har mod Nord en højt fladbuet Dør i spidsbuet Blænding. I de to nedre Stokværk store, spidsbuede Spareblændinger. I Underrummet, som har Bjælkeloft og tidligere har været anvendt til Vaabenhus (nu Varmerum), findes en nu tilmuret Glug i

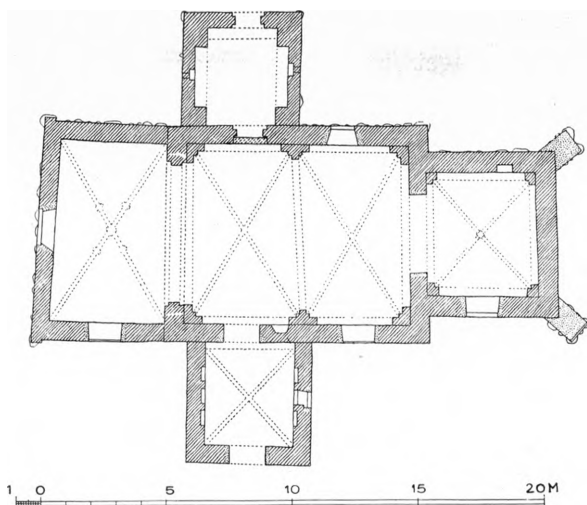

Fig. 2. Kvislemark. Plan. 1 : 300. Maalt af Aage Roussell 1931.

Øst og Vest; i Mellemstokværket et moderne Østvindue og i Klokkestokværket til hver Side et fladbuet, falset Glamhul; det søndre er nu omdannet til Dør til Kirkeloftet, idet der fra Taarnet er ført et Saddeltag ind mod Skibet. Taarnet har Gavle i Nord og Syd, Sydgavlen er glat, men Nordgavlen har tre store, $1\frac{1}{2}$ Sten svære Kamtakker, hver med en stavværksdelt, spidsbuet Blænding. Sideblændingerne har dog kun en kort Hængestav.

Vaabenhuset har ny Dør og Vindue, og den glatte, takkede Taggavl er ommuret i smaa, gule Sten. Indvendig i hver Sidemur tre fladbuede Nicher, almindeligt gotisk Krydshvælv uden Overribber og rund Skjoldbue mod Skibet.

I moderne Tid er Korgavlen ommuret og Skibets Østgavl skalmuret med smaa gule Sten, og af samme Materiale er to Hjørnepiller paa Koret.

Endvidere har Kirken faaet store, moderne fladbuede Vinduer med Trærammer.

Tagværket er overalt sentmiddelalderligt, af Eg, men en Del fornyet. Skibets Tagværk er af Dragerstolstype.

Hele Kirken staar nu hvidtet og teglhængt, Gavlkammene med Munketegl.

KALKMALERIER

I Koret, paa Hvælv og Nordvæg, samt over Hvælvene, paa Triumfmurens Vestside og Skibets tilstødende Sider, findes Kalkmalerier, alle fra o. 1425—50, malede paa Hvidtekalk. Da Triumfbuen i Begyndelsen af 1900'erne forhøjedes, konstateredes Malerier med Figurfremstillinger paa dens Underside; om disse har været fra samme Tid som de øvrige eller ældre, kan ikke siges.

I *Koret* afdækkedes Kalkmalerierne 1923 og restaureredes 1926 af E. Rothe og E. Lind. Emnerne er taget fra Kristi Barndomshistorie: i Nordkappen Bebudelsen (Fig. 5), Jomfru Maria knæler i en Bedestol, og Englen holder et Baand med Minuskler: »Ave gracia p(l)ena D(omi)n(u)s tecum« (»Hil dig, fuld af Naade, Herren er med dig«); ved Siden af denne Fremstilling Maria og Elisabeth. I Østkappen: de hellige tre Kongers Tilbedelse. I Sydkappen (ret ødelagt): Fremstillingen i Templet. I Vestkappen: Herodes (Fig. 3) og Barne-mordet i Bethlehem (en Kvinde stikker med sin Ten Øjet ud paa en Kriger, Fig. 4). Figurfelterne afgrænses af en Fodlinje; i Kappefligene Planteslyng og en enkelt stor Rosetblomst; i hver af Buetoppene over Skybræmme en siddende Engel med Bog.

Paa Nordvæggen er malet Apostelfigurer, 1) med Bog, 2) Andreas, 3) Peter, 4) ødelagt. Til Siderne Planteslyng og Rosetter. Feltet afgrænses i Vederlagshøjde af en omvundet Stang med nedhængende, foldet Klæde. Heri et rødt Indvielseskors, malet umiddelbart paa de røde Sten og de flade, ubeskaarne Fuger, ældre end de øvrige Malerier.

Over Skibets Hvælv findes, paa Triumfmurens vestlige Side og paa de tilstødende Partier af Skibets Nord- og Sydmur, stærkt ødelagte Billeder. Paa den sydlige Del af Triumfmuren en Helgeninde (Katharina?), der føres frem foran en Kejser. En Kvinde i løstsiddende, langærmet Kjortel føres af en Kriger med Kedelhat, Halsbrynje, Brystharnisk og Underlivsskinner samt røde Ærmer frem for en langskægget Gubbe. Bag Krigeren en anden Kriger i lignende Mundering. Paa den nordre Del af Triumfmuren ses en staaende Kristus med fremstrakt, gennemboret Haand; imod ham bøjer sig en Kvinde med sammenlagte Hænder (Maria Magdalene?). Paa Skibets Sydvæg, umiddelbart op til Triumfmuren, er en Fremstilling af S. Laurentius paa Risten, en Bøddel rager i Gløderne med en Trefork, en anden passer Blæsebælgen. Skibets Nordvæg har to Apostelfigurer med Bog i Haanden. Alle Billeder, baade i Kor og Skib, er malet paa stjernebesaaet Bund. Farverne er især rødt, grønt, lidt graat, gult og dekomponeret Mønje. Skjoldbueundersiderne staar nu hvidtede.

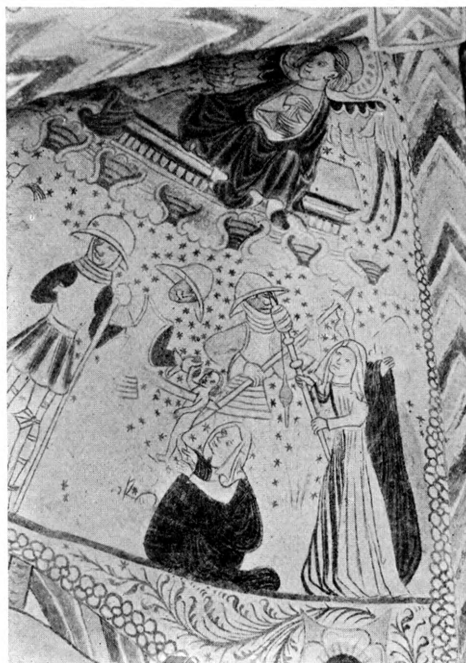
INVENTAR

Altertavle, paa nyt Alterbord, i Høj-Renaissance fra 1615. Storstykket er delt i to rundbuede Indskriftfelter, adskilt og flankeret af joniske Helsøjler med Kasetteværksprydbælter; paa Postamenterne Barnehoved og Gudslammet med Sejrsfanen. Storvingerne ender i Fuglehoved og -klo og er ordnet omkring et halvt Diademhoved. Topstykket har et Rundbuefelt med omløbende Baandslyng og flankeres af joniske Pilastre med kraftig Leddeling. I Top-

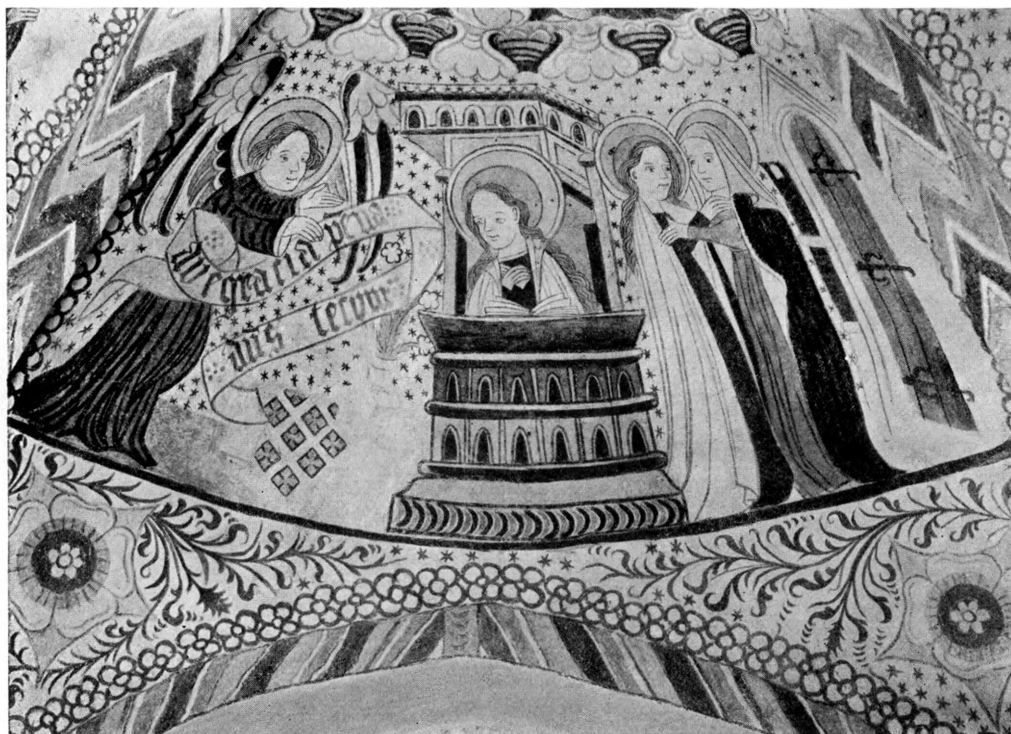
E. Rothe 1926

Fig. 3. Kalkmalerier paa Korhvelvet. Vestre Kappe. Herodes og Krigerne (S. 1060).

E. Rothe 1926

Fig. 4. Kalkmalerier paa Korhvelvet. Vestre Kappe. Barnemordet i Bethlehem (S. 1060).

E. Rothe 1926

Fig. 5. Kvislemark. Kalkmalerier paa Korhvelvet. Nordre Kappe. Bebudelsen (S. 1060).

vingernes Kasetteværk er reliefskaaret NK FIH 1615 (henvissende til Niels Krag⁷ til Agerkrog og Hustru Fru Jytte Høeg, sml. Prædikestol i Fyrendal, S. 1075); Aarstallets to sidste Cifre er nu utydelige, men i Præsteindberetningen 1755 meddeles, at Tavlen »var indsat Anno 1615, som Aarstallet derpaa udviser«. Paa Storgesimsen staar Figurer af Moses og Johannes Døberen, i Gavl-feltet Halvfigur af Kristus med Verdenskuglen, vistnok skaarne af Roskilde-snedkeren Anders Nielsen Hatt, ligesom ogsaa Tavlen snarest er Roskilde-arbejde. Stafferingen er brunt, sort og Guld; Indskrifterne, Nadverordene og Johs. 3,16, med Guld paa mørkebrun Bund.

Altersølv. Kalk af kbh. Prøvesølv, 19,5 cm høj, med sekstunget Fod, riflet Knop og paa Kummen graveret Holsteins og Reventlows Vaaben, under fælles Krone, omgivet af Elefantordenens Kæde og med to Vildmænd som Skjoldholdere; desuden graveret: »Adolph Ulrich von Holstein Christine Sophia von Reventlau«; Mestermærke for Niels Jonsen 1713 (Olrik 381). *Disk* med samme Graving. *Oblatæske* fra 1862.

Alterstager fra o. 1625, 37 cm høje, med balusterformet Skaftled. En lille †*Kobberlysestæge* nævnes 1647.

†*Messehageler*. 1647 nævnes en gammel, ubrugelig, sort Fløjls Messehagel og en ny karmosin, blommet Fløjls Messehagel, fra 1645.

†*Røgelsekar* og †*Kobberkedel*, nævnt 1647.

Font, af Eg, i Renaissance, vistnok af samme Mester som Altertavlen; seks-sidet, timeglasformet, med flad, kasetteagtig Ornamentik paa Fod og Kumme, og Krumknægte med Mands- og Kvindehermer paa det karnisprofderede Skaft.

Fad, af Bly, sekssidet⁸ som Fonten. Paa Randen og i Bunden er eller har været fastloddet Medailloner med Fremstilling af Brylluppet i Kana eller Kristus og de smaa Børn (sml. Fad i Krummerup, stemplet 1654, S. 983); langs Randen og omkring Bundmedaillonen indslaaede Mønsterborter og i hvert af Hjørnerne er paaloddet to Kerubhoveder og herunder atter en siddende Kvinde med to Børn paa Armen (Kærligheden). Paa Randen to Øskener. *Kande*, af Tin, fra 1800'erne.

1755 siges, at †*Døbefadet* bar Dresselbergs og hans Frues Vaaben med Navnetræk SWD KG 1622 (henvissende til Kirkeejeren Sal. Vilhelm Dresselberg og Hustru Karen Grubbe).

Krucifiks, af Eg, i Renaissance, ophængt over Korbuen. Figuren, o. 65 cm høj, har lukkede Øjne, halvt lukkede Hænder, lille om Reb vundet Lænde-klæde. Farverne er nyere.

Prædikestol (Fig. 6) i Bruskbarok fra o. 1630, vist malet 1635, hvilket Aars-tal (ifølge Præsteindberetningen 1755) stod paa Opgangen. De fire Storfelter har Bueslag opløst i reliefskaaret Bruskværk og adskilles af Evangelisthermer med Tegn; foran de tre Bueslag staar store Figurer i højt Relief: Kristus med

Verdenskuglen mellem Moses og Aron; det fjerde Felt er tomt. Samtidig, seks-sidet Himmel med Topspir og Topstykker; det ene med reliefskaaret Urnevaaben [Christoffer Urne, sml. Stoleværk], de to med Kerubhoveder, det fjerde med tomt Skjold; under Himlen Dobbeltroset i Relief. Rygpanelet, der har to Fyldinger med Bueslag i fladtskaaret Barokornamentik, er ligeledes samtidigt. Firkantet Fodstolpe med affasede Kanter. Ældre, nu opmalet Indskrift paa Rygskjoldet. Træværket brunt overmalet, paa Stolen ogsaa Forgyldning.

Ifølge Præsteindberetningerne 1755 og 1759 stod »længst nede i Kirken« en gammel †*Prædikestol*, hvorpaa var en Versalindskrift: »Jesus Nazarenus rex Iudeorum« (»Jesus af Nazaret, Jødernes Konge«) og desuden Aarstallet 1563.

Stoleværket, der nu er aabent, er fra 1630. Gavlene har riflede Dobbelt-pilastre med Kasetteværksprydbælter; i to af Friserne indskaaret PAS HIS 1630. De to østligste Topstykker bærer Vaabenskjolde, mod Syd Urne, mod Nord Lindenov; 1759 stod her indskaaret henholdsvis C V og SL (henvisende til Christoffer Urne og Hustru Sofie Lindenov. Christoffer Urne var Kirkens Patron, idet han fra 1622 til 1629 var forlenet med Ærkedegnedømmet i Roskilde⁹. Dørene er anbragt som Vægpanel og derved delvis ødelagt; ligesom Indgangspanelerne har de Bueslag af Baroksløngværk. Nyere Overmaling.

†*Skriptestolen* bar (1759) Aarstallet 1602.

Pengeblok, lille, jernbeslaaet, vistnok fra 1700'erne.

To †*Lysekroner*, af Jern, »ældgamle og af en besynderlig Form« hang (1759) udfor Koret.

Klokker. 1) 1300'erne. Majuskelindskrift mellem Dobbeltlinjer: »O rex glorie, Chr(ist)e, veni cum pace« (»O Ærens Konge, Kristus, kom med Fred«); under Indskriften fire seksdelte, reliefstøbte, rosetagtige Prydelser, 7,5 cm i Tvm., hvorimellem Kors, dannet af fem Møntaftryk. Hankene har Tovsnoinger. Tvm. 79 cm. (Uldall 64 f. og som Titelbillede).

2) »Støbt af I. C. og H. Gamst Kiøbenhavn Anno 1839«. Den lille †*Klokke* bar en Indskrift med Minuskler, der stærkt forskrevet er gengivet i Indberetningen 1755: »Gades wort blift in ewichtc Iochim Sterues brach in ut klom« (»Guds Ord bliver i Evighed Jochim Sterves? ...«).

P. N. 1913

Fig. 6. Kvislemark. Prædikestol (S. 1062).

